

Ziemniak, Roman

O nauce domowej uczniów Zespołu Szkół Zawodowych im. Ludwika Krzywickiego w Płocku

Notatki Płockie 21/4-87, 46-50

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O nauce domowej uczniów Zespołu Szkół Zawodowych im. Ludwika Krzywickiego w Płocku

W ostatnich kilku latach dość często mówi się, dyskutuje i pisze na temat przeciążenia uczniów nauką domową. Na ogół wszyscy zdajemy sobie sprawę ze ścisłego powiązania pracy domowej ucznia z całokształtem nauki szkolnej i przede wszystkim z wynikami nauczania. Jednak nie zawsze dostrzeganie i akceptacja idei integralności tych dwóch sfer procesu dydaktyczno-wychowawczego znajduje właściwy wyraz w codziennym życiu szkoły. Jest to problem niezwykle złożony i niemniej ważny. W naszej zaangażowanej w unowocześnianie i doskonaleniu procesu nauczania i wychowania szkole, temu problemowi poświęcamy sporo uwagi.

W artykule pragnę przedstawić aktualny w tutejszym Zespole Szkół Zawodowych stan obciążenia uczniów nauką domową oraz poczynić próbę sformułowania odpowiedzi na niektóre, nurtujące nas pytania i wysunięcie wniosków zmierzających do doskonalenia jakości nauki domowej ucznia jak i zabezpieczenia go przed przeciążeniem tą nauką.

Rozważania swe opieram na przeprowadzonych metodą dzienniczków-ankiet badaniach 252 uczniów z wytypowanych 11-tu klas młodzieżowych zespołu szkół.

Czy uczniowie naszych szkół są przeciążeni nauką domową?

Nazwy „obciążenie ucznia nauką domową” użyję w sensie ilości czasu poświęconego przez ucznia na odrabianie zadanych mu lekcji.

Normy higieniczne czasu przewidzianego dla uczniów szkół średnich na naukę w domu wynoszą 2—3 godziny dziennie. Obciążenie ucznia nauką domową w granicach tej normy nazywam obciążeniem normalnym, obciążenie przekracza-

jące 3 godziny dziennej nauki w domu — przeciążeniem nauką domową, obciążenie mniejsze od 2 godzin — obciążeniem poniżej normy.

Sformułowanie odpowiedzi na postawione pytanie będzie oparte głównie o średnie dzienne obciążenie ucznia danej klasy. Liczba wyrażająca tę średnią wielkość jest wynikiem z podzielenia tygodniowej średniej arytmetycznej obciążenia ucznia danej klasy przez liczbę sześć (nie 7, tu uwzględniono treść p-tu 7-go Kodeksu Ucznia). Materiał statystyczny w takim ujęciu prezentuje tablica 1. Skrótly użyte w tablicy i w dalszym tekście artykułu oznaczają: LE-Liceum Ekonomiczne, LZ-Liceum Zawodowe, ZSZ-klasy Zasadniczej Szkoły Zawodowej.

Według tablicy 1 i wykresu I tylko w jednej klasie występuje zjawisko przeciążenia, w pięciu klasach obciążenie mieści się w granicach normy, a w pozostałych pięciu klasach obciążenie ucznia nauką domową znajduje się poniżej normy higienicznej. Uogólniając tak zarysowany obraz sytuacji skłonni byliśmy mniemać, że poza jedną tylko klasą — nie przeciążamy ucznia nauką domową i pod rozpatrywanym względem, w naszej szkole jest zupełnie dobrze. Tak jednak nie jest. Sformułowana tak odpowiedź nie jest wystarczająca.

Badana zbiorowość uczniów pod względem ilości poświęcanego na naukę domową czasu jest poważnie zróżnicowana a wykorzystany tu parametr średniej arytmetycznej zbyt uogólnia odpowiedź, tym samym zaciera kontury rzeczywistego obrazu badanego zjawiska. Lepszą ilustrację sytuacji obciążania ucznia nauką domową przedstawia tabl. 2, w której w dostępnej mierze uwzględniono występujące indywidualne zróżnicowania czasu poświęconego przez ucznia na naukę domową.

Tablica 1 Średnie dzienne obciążenie ucznia nauką domową

Klasy	I LE	II LE	III LE	IV LE	IV Tm	II a LZ	II b LZ	III LZ	I Sp	I Sz	II Sp
Obciążenie minut	188	148	156	169	135	118	129	111	86	100	85

Tablica 2 informuje o rozproszeniu badanej cechy statystycznej. Dzielne obciążenie ucznia nauką domową waha się od 20 do 400 minut. Np. w LE jest 1,8% uczennic, które uczą się w domu 20—60 minut dziennie, ale jest również 9,8% uczennic, które na ten cel poświęcają więcej niż cztery godziny czasu dziennie. Inaczej kształtuje się ten wskaźnik w klasach zasadniczej szkoły zawodowej. Tu 17,1% uczniów odbiera zadania domowe w ciągu 20 do 60 minut dziennie i tylko 1,3% takich, których obciążenie dziennie nieco przekracza trzy godziny. Dla ułatwienia uchwycenia całościowego obrazu obciążenia ucznia nauką domową przedstawiono w tabl. 3 strukturę badanej zbiorowości według trzech stopni obciążenia, mianowicie: poniżej normy, w granicach normy oraz powyżej normy, t.zn. przeciążenia.

Tablica 3

Procentowa struktura uczniów szkół Zespołu według stopnia obciążenia nauką domową

Szkoły	Procent uczniów wg stopnia obciążenia		
	normy poniżej	w normie	powyżej normy
Lic. Ekon.	25,6%	35,4%	39%
Lic. Zaw.	55,8%	32,6%	11,6%
Zas. Sz. Z.	82,0%	16,7%	1,3%
Zespół SZ.	50,1%	29,1%	20,8%

Dane tabl. 3 wskazują na duże zróżnicowanie szkół pod względem obciążenia ucznia nauką domową. Ostatnia kolumna tablicy zawiera procentowe wskaźniki przeciążenia młodzieży nauką szkolną. Odczytujemy, że w LE jest 39% uczniów, w LZ-11,6%, a w ZSZ tylko 1,3% uczniów przeciążonych nauką domową. Młodzieży obciążonej poniżej normy jest w LE-26,5%, w LZ-55,8%, a w klasach Zas.S.Z. aż 82%. Ostatni wiersz tablicy uogólnia te informacje na cały zespół szkół. Z tego wiersza dowiadujemy się, że w naszym zespole szkół jest 20,8% uczniów przeciążonych, 29,1% obciążonych w normie i 50,1% obciążonych nauką poniżej normy. W oparciu o cytowane w tablicy 3-ciej dane możemy odpowiedzieć na postawione pytanie, mianowicie: W naszym zespole szkół ma miejsce zjawisko przeciążenia ucznia nauką domową. Młodzieży przeciążonej jest około 21 procent ogółu badanych 252 uczniów. Obecnie poczynimy próbę odpowiedzi na pytanie:

Które przedmioty nauczania najbardziej obciążają ucznia nauką domową?

Według zaleceń władz szkolnych i sugestii zawartych w licznych publikacjach pedagogicznych zadana na jednej lekcji praca domowa nie powinna zająć uczniom więcej niż pół godziny czasu. Przyjmując 30 minut jako górną granicę normy obciążenia ucznia na jednej lekcji, obciążenia ucznia zadaniami, na odrobienie których uczeń zużywa więcej jak 30 minut, będą nazywał przeciążeniem ucznia nauką domową w danym przedmiocie nauczania

Ujęcie zebranego materiału statystycznego uwzględniające międzyprzedmiotowo zróżnicowanie obciążeń ucznia nauką domową przedstawia tablica 4.

Uwaga do tabl. 4 Ostatnia kolumna zawiera przeciętne dla danego przedmiotu obciążenie na jedną godzinę lekcyjną, dla niektórych przedmiotów, ze względu na techniczność, takiej nie podano. Symbole oznaczają: p — Prawo, bh — Bezp. i hig. pracy, b — biurowość, m — maszynoznawstwo.

Liczby wierszy tabl. 4 odzwierciedlają zróżnicowanie przeciętnego obciążenia ucznia z danego przedmiotu w poszczególnych klasach, natomiast liczby kolumn (czytane pionowo), wskazują zróżnicowanie tych obciążeń w danej klasie w zależności od przedmiotu nauczania. Np. liczba 45 w pierwszym wierszu ostatniej kolumny informuje, że przeciętne obciążenie na jedną godzinę lekcyjną j. polskiego wynosi 45 minut, a w poszczególnych klasach waha się ono od 27 do 60 minut. Takie zróżnicowanie w przedmiotach, np. w matematyce zawierają się w przedziałach od 14 do 54 minut, w fizyce od 24 do 75 minut, w historii 36 do 84 minut. Poważnych zróżnicowań obciążeń dopatrujemy się również w klasach w zależności od przedmiotu nauczania. Oto w klasie II LE obciążenie ucznia w zależności od przedmiotu nauczania wynosi od 11 do 47 a w kl. II LZ od 10 do 84 minut obciążenia na jedną lekcję określonego przedmiotu.

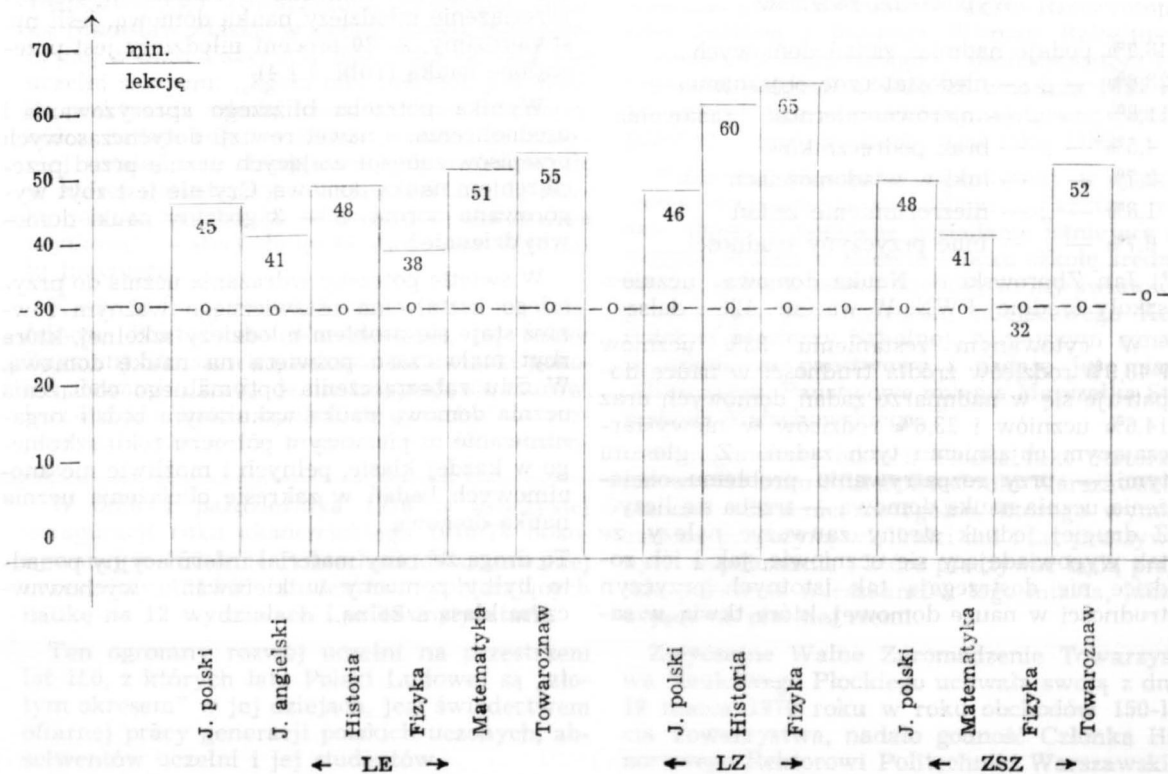
Liczby i relacje między nimi przedstawione w tablicy 4 mogą stać się źródłem refleksji pedagogicznej jak i terenem poszukiwań rezerw w stale doskonalonym procesie nauczania. Dla ułatwienia obserwacji badanego problemu przedstawię jeszcze — w oparciu o dane tabl. 4 — w przekroju trzech szkół — graficzny obraz obciążenia ucznia nauką domową w niektórych przedmiotach. W takim uproszczonym ujęciu ilustruje omawiany problem wykres II.

Dane tablicy 4-tej i obraz przedstawiony na wykresie II świadczą o występującym zróżnicowaniu obciążeń ucznia nauką domową w zależności od przedmiotu nauczania, szkoły czy klasy. Spośród przedmiotów, które wywarły większy wpływ na dostrzeżenie zjawiska przeciążenia można wymienić — w kolejności malejących obciążeń — następujące: fizyka, historia, towaroznawstwo, j. polski, język angielski i matematyka.

Tablica 4. Przeciętne w klasie obciążenie ucznia nauką domową w minutach przypadające na jedną lekcję szkolną z danego przedmiotu nauczania

	Przeciętne obciążenie nauką domową w klasach											
	I LE	II LE	III LE	IV LE	IV T	IIa LZ	IIb LZ	III LZ	I SP	II SP	I SZ	SP obc.
Polski	60	37	33	51	27	27	44	60	47	41	55	45
Rosyjski	25	24	31	26	37	28	40	38	—	—	43	33
Angielski	51	33	31	49	—	27	—	34	—	—	—	38
Historia	49	39	55	—	—	84	36	—	—	—	—	60
Geografia	42	33	—	—	33	27	18	—	45	—	—	35
Propedeutyka	—	—	—	54	—	—	—	—	—	—	—	54
Prawo, bhp	—	—	—	p44	—	—	—	bh21	—	bh40	bh	33
Ekonomia politycz.	—	—	16	21	—	—	—	—	—	—	—	18
Matematyka	36	32	39	44	28	33	14	23	47	54	21	35
Fizyka	60	47	41	55	24	57	62	75	27	40	30	48
Chemia	52	25	—	—	11	—	28	—	—	—	—	40
Księgowość i inne	—	11	25	23	26	—	—	—	22	—	11	×
Ekonomia i inne	52	14	27	20	59	—	—	—	—	18	—	×
Towaroznawstwo i inne	—	—	55	b24	m38	13	25	22	58	47	51	45
Technologia i inne	—	17	—	11	23	18	—	—	25	14	45	×
Przysposobienie obronne	14	20	13	—	—	10	22	13	—	9	9	14

Wykres II. Przeciętny dla danej szkoły zespół czas w minutach poświęcony przez ucznia na odrabianie zadań z jednej lekcji niektórych przedmiotów

W zebranych materiałach statystycznych stwierdzono również poważne zróżnicowania w ilościach czasu poświęconego przez poszczególnych uczniów na naukę domową, czego nie wykazują opracowane tablice 3 i 4. Przykład: z tablicy 4-tej dowiadujemy się, że na odrabianie zadanych na jednej lekcji języka polskiego prac uczeń klasy I sp. przeciętnie potrzebuje 47 minut czasu ale w zestawieniach źródłowych dla 28 uczniów tejże klasy czas ten waha się od 5 do 130 minut. Okazuje się, że przy tych samych wymaganiach szkoły są różne możliwości, różna wydajność nauki domowej ucznia. Jednym zadane lekcje stwarzają większe innym mniejsze trudności.

Ciekawe byłyby opinie uczniów i ich rodziców o źródłach tych trudności. Ponieważ w naszych badaniach takiego nie stawialiśmy, cytuję więc fragment wyników badań w tej dziedzinie, opublikowanych w książce Jana Zborowskiego*).

„Wypowiedzi uczniów”

33%	uczniów wymienia nadmiar zadań domowych
15,4	— „ — — „ — luki w wiadomościach
14,6%	— „ — — „ — niewystarczające objaśnienia
11,8%	— „ — — „ — niekorzystne warunki domowe
10,9%	— „ — — „ — braki podręczników
14,4%	— „ — — „ — inne przyczyny trudności nauko-domowej.

Wypowiedzi rodziców

48,9%	podaje nadmiar zadań domowych
23,6%	— „ — niedostateczne objaśnienia
11,8%	— „ — nierównomierność zadawania
4,5%	— „ — brak podręczników
2,7%	— „ — luki w wiadomościach
1,8%	— „ — niezrozumienie zadań
6,7%	— „ — inne przyczyny trudności

*) Jan Zborowski — Nauka domowa uczniów szkoły średniej PWN. W-wa (str. 122 i dalsze).

W cytowanym zestawieniu 33% uczniów i 48,9% rodziców źródła trudności w nauce dopatruje się w nadmiarze zadań domowych oraz 14,6% uczniów i 23,6% rodziców w niewystarczającym objaśnieniu tych zadań. Z głosami tymi — przy rozpatrywaniu problemu obciążenia ucznia nauką domową — trzeba się liczyć. Z drugiej jednak strony zauważyć należy, że tak wypowiadający się uczniowie, jak i ich rodzice nie dostrzegają tak istotnych przyczyn trudności w nauce domowej, które tkwią w sa-

mym uczniu, głównie w jego stosunku do obowiązków nauki.

Wnioski końcowe

W badanym roku szk. 1975/76, tygodniowym okresie czasu, około 21 procent młodzieży naszego zespołu szkół było przeciążone nauką domową, przy czym stwierdzono dość duże zróżnicowanie obciążeń w zależności od przedmiotu nauczania, klasy i szkoły.

Przeciążenie w przyjętym wyżej rozumieniu, nie wynika tylko z ilości zadawanej uczniom pracy domowej, ale zależy również od indywidualnych warunków i możliwości ucznia w tym i od jego własnego stosunku do nauki.

Są obecnie dwa rodzaje zaleceń związanych z zabezpieczeniem ucznia przed przeciążeniem go nauką domową. Pierwsze to normy higieniczne, które określają obciążenie dzienne ucznia szkoły średniej nauką domową wynoszące 2—3 godziny. Drugie, to zalecenia władz, by wykonanie zadania domowego z jednej lekcji szkolnej nie zajęło uczniowi więcej niż pół godziny czasu.

Te normy nie pozwalają na jednoznaczne określenie zaistniałego zjawiska przeciążenia. Na przykład nie możemy odpowiedzieć na takie pytania: Czy w konkretnej klasie przeciążamy uczniów nauką domową, jeśli w niektórych przedmiotach nauczania jest znacznie przekraczana norma pół godziny czasu na odrabianie jednej lekcji, a jednocześnie wiemy, że w tejże klasie przeciętne dzienne obciążenie nauką domową ze wszystkich przedmiotów daleko nie sięga dolnej granicy normy higienicznej obciążenia? Czy w klasie lub w szkole występuje przeciążenie młodzieży nauką domową, jeśli np. stwierdzimy, że 20 procent młodzieży jest przeciążone nauką (Tabl. 3 i 4).

Wynika potrzeba bliższego sprecyzowania i ujednoczenia, a nawet rewizji dotychczasowych przepisów zabezpieczających ucznia przed przeciążeniem nauką domową. Czy nie jest zbyt wygórowana norma: 2 — 3 godziny nauki domowej dziennie?

W świetle potrzeby wdrażania ucznia do przyszłego kształcenia ustawicznego ważnym również staje się problem młodzieży szkolnej, która zbyt mało czasu poświęca na naukę domową. W celu zabezpieczenia optymalnego obciążenia ucznia domową nauką wskazaniem będzie organizowanie w pierwszym półroczu roku szkolnego w każdej klasie, pełnych i możliwie nie anonimowych badań w zakresie obciążenia ucznia nauką domową.

Tą drogą zebrany materiał informacyjny ponadto byłby pomocny w kierowaniu wychowawczym klasą szkolną.